

81

GYERGYÓSZENTMIKLÓS R. T. VÁROS JÖVŐJE

IRTA:
VÁKÁR P. ARTHUR.

[E tanulmány tiszta]övedelmét a
Gyergyószentmiklóson felállítandó
Kossuth-szobor alaphoz csatolva;

ÁRA 1 KORONA.

Nyomatott a „Csikvármegye“ Kossuth-könyvnyomdájában,
Gyergyószentmiklóson.

ELŐSZÓ.

rajongó szeretet-adta kezembe a tollat; az a rajongó szeretet, mellyel gyermek viseltetik szülői iránt s mellyel egy ideális lélek körül vesz mindent, mihez emlékek fűzik, gyermekkori napsugaras emlékek s ifjonti remények, vágyak.

Szülő városomról akarok megfesteni egy képet, oly szépet, mint amilyent lelki szemeim elé varázsoltam sok csendes délután; oly igazit, mint amelyet csak a szeretet és az akarat teremthet meg.

Ki volna olyan, aki rajongásomat lekicsinyelné s aki tévedéseimért kétségbe vonná a jóindulatot? . . Régi közhely, hogy a gyarlóság és az emberi közös törzsön születtek s ha a jóindulat és a szeretet oltja be e törzset, nemes gyümölcsöt szedhet róla az emberiség.

Jönnek talán, kik nagyobb tudással és körültekintéssel ölelik fel majd e problémát, de nagyobb szeretettel aligha.

Ha csak egy kavicsot helyezhetek el abban a nagy és nemes munkában, mely Gyergyószentmiklós jövőjét szolgálja; ha csak egy eszmém lesz, mely szülővárosom egy porszemét kulturális, hu-

mánus, nemzetgazdasági cél keresztüli viteléhez formálja: akkor ez az elaboratum megnyugtató szolgálatot teljesített.

Lapozza végig mindenki ezt a könyvet s ha talál benne támogatásra méltó eszmét, ha felfedezi azokat, amiket ő is szemlélődve jónak látott, ha ebben — abban cselekedni kíván a közérdekében: akkor támogatását, istápolását ne sajnálja.

Milyen szívesen teszünk, áldozunk otthonunk tisztává tételére, kényelmes voltára... No hát tágabb otthonunk, szülővárosunk iránt volnánk szükkeblűek?

Nem! A gazdaságos, ezélszerű, nemes, mindig megérdemelte az áldozatot s gondos kezek munkája nyomán nem termett még soha burján, ha az idő is kedvezett s a viszonyok is jók voltak.

Gyergyószentmiklós jövőjének minden nemes lélek előtt, kit csak valamelyes kötelék fűz hozzá, egy szeretett ideálnak kell lennie s ezért az ideálért, a szülőföld szeretet jegyében a tett, a cselekvés kötelesség.

Gyergyószentmiklóson, 1908. október hó.

A SZERZŐ.

Gyergyószentmiklós.

Képzetelem visszaszáll „a régi jó idők“ előtti korba, amikor az apró kis fehérre meszelt faházak lakói az eresz alatt hallgatták a közeli erdők zugását s a fenyves rigó fütyülését; amikor még csak kis harang, amolyan csengettyű hívta magához a nagy udvar közepén, elszórtan lakó jámbor embereket: amikor szabad volt erdő, mező, hegy viz — minden.

Nagy idő telt azután, mikor a községi és egyházi alakulatok s a társulás, a világokat formáló és rendező szocietás korlátokat emelt az emberi szabadság elé s lassan megalkotta a társadalmi és politikai szabadságot s ezzel lerakodott a fejlődés fundamentuma.

A gát és meder nélkül szabadon kigyozó patak megkapta irányát s a benne rejlő titokzatos erőt beszegődte az ember segítőjéül, munkatársául. Az ötletszerűen vert mezei utak, csapások, szomszédok átjárói mind szélesebb és szélesebb területet hódítottak el a rendezetlen magántulajdonból s a mindjobban emelkedő forgalom, az intenzivebb gazdálkodás s nagy későre a kereskedelem megteremtették a közutakat.

Az ős emberhez közelálló szalmafedeles kis házikókat lassankint megőrlte az idő s ahogy idővel letöredezték a fából készült záruk s eltűnedezték a levegetők, úgy épültek egyre a tornáczos, ereszaljas, kényelmes lakások, — üveg ablakokkal, vaszárral, lepádimentumozva. A kútató füst sem a szalma alúl tört elő innen — onnan, hanem megregulázva kéményből szállt az Ég felé.

Az Isten szeretetében egyforma érzelemmel áldott nép mig

saját hajléka építé, áldozatkészséggel gondolt az Isten házára s egy szép esztendőben, mikor a mező is áldásthozóbb volt s a rétek is a gazdaság számára virágoztak: megépült az Ur hajléka Szent-Miklós tiszteletére.

Bár távol volt a vidéket-vidékkel, gondolatot-gondolattal kereskedelmet-kereskedelemmel, haladást-haladással összekötő kapocs: a táviró, a távbeszélő, a vasut; azért mégis intézmények társulatok, egyesületek létesültek; társaskörök, gazdasági és kulturális tényezők, egyletek alakultak s csodás szorgalommal, bámulatos éberséggel ez a névtelen hely mégis lépést tartott a „hegyen tuli“ műveltséggel, haladással.

A „régí jó idők“ ködfátyolképe mind jobban elmosódott... Csak lassu járásu öreg emberek beszélnek a „régí jó idők“-ről s a még régibb időkről már csak fakult írások tesznek említést innen-onnan. A literatus ember ritka jószág volt hajdan s ha akadt is ilyen, cselekedett is erről-arról feljegyzéseket, nagy része elkallódott, bár a meglevők értéke sem kicsinylendő.

Most vasut szeli át a hegyet s csodálatos járása még megállítja a mezőben gazdálkodó embert, mert a jámbor még talán fafogu boronát használ s a gőzekét Isten kísértésnek mondaná.

Távirat röpit a gondolatot s a mértföldekre történő eseményekről, a színhelyről, élőszóval kapunk értesítést még melegeben.

S ha eljön az est, ha megkondul a templomokban az Ave Máriára hívó harang, villanyárban usznak utcáink, tereink, házaink s az éjjet bevilágító villanysugár — hirdeti az életet.

Ha ez a mindeneget megtermékenyítő érzés fogja vezérelni a munkások munkáját, az alkotók alkotását, a tettekkel tényező tevékenységét: akkor Gyergyószentmiklós városának jövője örvendetes lesz.

Kövezésünk.

Bár város rendezési szempontból különös, hogy az általános kép után azonnal a burkolati munkára térek át, ennek magyarázatát abban adom, hogy a szemlélődő elé legelsőknek tárul a hiányos kövezés s lehangosabban követeli a szanalást. Külömben is kedves olvasómat, utitársamul kívánom megnyerni s így érthető, ha a legtarthatatlanabb hiányt tárom szemei elé, hogy azután fokozatosabb legyen a kép.

Egy emberöltőn keresztül sok minden változott meg, alakult át, — házakat festettek, templomokat ujitottak, csak egy maradt érintetlenül: a kövezés. Azaz, hogy nem maradt érintetlenül, mert az idő s a gondatlanság megörölte azt a valamit, amit most kövezésnek nevezünk.

A terhelt szekerek, a víz, a villamos oszlopok s azután mindenféle emberi és elemi csapás rontotta, bontotta a kövezetet, de nem akadt idő, amikor a sár és víztartó gödröket s az árkából kiöntő patak medrét valaha javították volna. Ha van város, ahol a kövezést, a burkolati munkát ideális eredménnyel lehet keresztül vinni, úgy az Gyergyószentmiklós. Nem állítom ezzel azt, hogy a város minden részén így volna, de a főforgalmi utakra és terekre fenntartom állításomat.

Ami a jelenlegi burkolati anyagot illeti, az sem anyag, sem milyenség, sem város rendezési és köztisztasági szempontból nem képezheti szótárgyát. A csekély ellenálló képességű terméskő és görkő nemesak a fennemlített okokból nem alkalmas város kövezésre, de nem alkalmas, mert a közlekedés lebonyolítását megnehezíti és mert testet-lelket sanyargató.

Nem is azért írom ezeket, mintha aggodalmam volna, hogy esetleg ezt a kövezést némelyek talán minősítenék, hanem, mert a helyzet tarthatatlanságát már ezek a tények is magukban foglalják.

Világításunk.

Ez általános érvényű fejtegetés után mi sem természetesebb, minthogy a város szervezés negyedik eleméről a közvilágításról is megemlékezzünk.

Itt, ebben a kérdésben már befejezett tényekkel állunk szemben, amennyiben világításunk ügye már a villamos világítással rendezettnek lenni látszik.

Miután nem lehet czélom az egyetlen meglevő modern intézménynek leszólása, ezt csak oly mérvben teszem tanulmányi vizsgálódásom tárgyává, hogy a meglevő kevésbé megfelelőből minő eszközzel, minő módon lehet korszerű és a fejlődés követelményeinek megfelelő intézményt létesíteni.

Nem akarok a Cató esalhatatlanságában feltűnni, sem azt nem involválom, hogy kijelentéseimmel már konkrét formában is megtett kijelentések elé akarjak vágni, mindazonáltal a mindennapi tapasztalat azt bizonyítja, hogy ez az intézmény nem maradhat a jövőidőkre változatlanul a mai állapotának megfelelően.

Városunk majd minden lakója ismeri azt a nagyszabásu tervet, mely a Gyilkostó vizének műszaki felhasználásával városunk fejlődésére egy világésoda ercjével hatna.

„A jövő század regényének“ hatalmas esetvonásai lehetnének megfelelő tónusok ahhoz a műhöz, annak a nagyarányu vízműnek a megírásához, amely ma még csak az alkotó emberi agy sejtjeiben székel, de holnap talán már bámulatba ejti a nagy világot.

A Gyilkostó keletkezésében is ott van a csodálatos, a hatalmas, a misztikus; amellyel a természet egy zugó fenyvesből egy szép napra világésodát teremtett.

Ez a hatalmas természeti erő az, ami megmagyarázhatatlanul környezetébe gyűjtötte az alkotni akaró embert, hogy azt

amit a természet ölében és habjaiban rejteget, az utolsó szilánkig kiaknáztassa az emberiség számára.

A csodás környék, a sziklaóriások, a rengeteg fenyves s a zöldelő tisztások egy félszázadon át magukhoz csábították a világjáró embert s most a kigyózó patakok, melyek töméntelen eleven erőt rejtenek magukban s a pisztrángos vízmedencék kezdik foglalkoztatni egy nagy ipari vállalat útján a mérnöki köröket.

Ugy látszik, hogy Franciaország, amely a balánbányai rézművekkel kapcsolatban munkálkodásának színterét vidékünkre tette át, a Gyilkostónál köti meg azt a frigyét, amely alkotásaiban a világot fogja megmozgatni és csodálatba ejteni.

Gyergyószentmiklós város, amely közvetlenül van érdekelve és érintve a párisi részvénytársaság terveivel, lázas érdeklődéssel figyel minden mozzanatot s aggodalmaskodó gondoskodással nézi a történeleműket.

Lázus érdeklődéssel, mert a régi bünökben félszegül született villamostelep a gyilkostói vízművekkel válaszutra lép, megváltásához közeledik; aggodalmaskodó gondoskodással, mert az előírányzott vízművektől nemcsak a világosságot várja Gyergyószentmiklós, hanem várhatja jövőendő fejlődése kritériumának biztató zálogát.

Alkalmam volt kimerítő, részletes megbeszélést folytatni azzal a zseniális magyar mérnökkel, aki a párisi részvénytársaság akarátának műszaki kivitelével van megbizva.

Kendy Finály István, mint talpig magyar ember, nagy képzettségű mérnök, a magyar föld kincseibe vetett törhetetlen bizalommal, tudásának és akaraterének megacézolásával indult neki évekkkel ezelőtt nagy tervének s ma tapasztalatokban és terepviszonyokban teljesen ismerősen folytatja munkáját.

Hite szerint, ha azokat a nehézségeket, miket egyesek, közigazgatási és más forumok emelnek, mint gátló akadályokat el lehet háritani az utból, úgy a műszaki kivitel már 1909-ben megkezdhető lesz s befejezéséhez már az 1910. évben eljuthat.

Nemcsak mint ipari üzemerőt termelő hely, hanem mint remek alkotásu műszaki és természeteti esoda is világhírű lesz az a vízmű, amely elsőnek a Kisbékás völgyén, azután a Gyl-

kostónál és a békási szorosnál lesz létesítve. Az a völgyzárógút, melyet elsőnek óhajt létesíteni a párisi társaság, nem Magyarországon, de egész Európában páratlan lesz.

Arányaiban és kivitelében az emberi alkotó erő remeke.

A most még gyorsan csörgedező pizstrángos Kisbékás egy völgyzárógáttal 12 millió köbméter vizet tartalmazó vízmedencéével fog felduzzadni, mely közel 2000 lóerőt szolgáltat.

Ezzel a rendszerrel a Gyilkostó és a békási szoros 4000 lóerőt juttat annak a forrongó kereskedelmi és ipari világnak, amely azelőtt csak a környék isteni fekvéséről tudott.

Sokat és sokszor irtam már ezekről a természeti és műszaki csodákról, de elragadtatásom mindannyiszor hatványozódik, valahányszor az alkotásokból az eredményeket leszűrni megpróbálom.

Ezt az eredményt pedig siettetni és biztosítani mindnyájunk kötelessége. 1909. tavasza, mint a műszaki munka megkezdésének ideje Gyergyószentmiklós jövődő fejlődésében nemcsak a villamos áram produktumát, a világosságot jelenti, de jelenti magát a haladást, az erők felszabadulását s nyomában a gazdasági fellendülést.

Mi sem természetesebb, minthogy ha ezek a nagyszabású tervek egy toll vonással áthuzódnak, akkor fájó szívvél bár, de ezekről a reális képekről le kell vennünk vágyódó szemünket s úgy kell tekintenünk mint egy szép álmot mely volt s aztán az ébredéssel eltűnt, mint eltűnik a köd, a pára, — a hegyek mögül elő bukkanó nap melegétől.

S ha így lenne: akkor önmagunkban kell megkeressük az erőt, amely megalkotni kész azt, amit a bűnös mulasztás figyelmén kívül hagyott. A mai villamos telep teljesítő képessége már az üzembe helyezéskor távolról sem közelítette meg a várakozást. A kezdetlegesség évről-évre mind jobban és jobban kitűnt s ma már merné-e remélni bárki is, hogy gépjeink már holnap bírják a munkát.

Igy is keservesen érezzük a váltakozó áram veszedelmét, amikor egyetlen lakásnak a be vagy kikapcsolásával szemlátomást, minden fénymérő nélkül érezzük az áram intenzitásának gyengülését s vajmi kevészer erősbödését.

Ma már a legkisebb is tudja, hogy apró faipari vagy más

ipari vállalatok üzeméhez felelnek meg gépjeink ideig óráig, de közvilágítási célra egyáltalán nem,

Ma már a legkisebb is hirdeti, hogy a drága tüzelőanyag csak a közdrágaság elviselhetlenebbé tétele mellett használható az üzemhez, s napjainkban nemesek ahol kínálik az vizi erő, de ahol alkalmazása tetemes költségekbe kerül, még ott is a vizi erőt kultiválják.

De akárminő módon oldják meg műszakilag a közvilágítás kérdését az pillanatra sem tévesztendő szem elől, hogy bármily áldozattal, de a nappali üzemet is biztosítani kell.

Városunk fejlődése, kereskedelmi, gazdasági, kis és nagy ipari jövendő helyzete oly előfeltételeknek tüzi ki a villamos áram nappali szolgáltatását, mint az embernek a levegőt, a hálnak a vizet s az egész szabad természetnek a nap éltető világát és melegét.

Most az utcai világítás, az uttestek közepén éktelenül és életveszélyesen elhelyezett faoszlopokon van elhelyezve, de ez a világító testeknek legközönségesebb és legzélszerűt enebb elhelyezési módja lévén fenn nem tartható.

Akár helyezték a vezetékét a telefon hálózattal kapcsolatban a háttetőkre, akár fektessék le a földbe kábelszerűleg.

Ez a közlekedést akadályozó, életveszélyes, szépészetileg is türhettelen berendezkedés fenn nem tartható.

Az áram fogyasztás drágasága pedig már egyenesen Európa szerre ritkítja párját.

Közvilágításunk ügyét ezzel ki is merittem, bár nem mondom, hogy igen sok részlet kérdés megvilágítása is nem lenne jó szolgálatokat a köznek. De még így is nem tudom eléggé hangsúlyozni, hogy a közvilágítás ügyének megoldása és rendezése az 1909. éven túl a lakosság kiszámíthatatlan károsodása nélküli el nem odázható.

